

Martinovnál

A jól végzett feladat örömeivel és elégedettségével ballagunk lefelé a Szabolcs utcai kórház harmadik emeletéről. Néhány perce, hogy a harmincötös szoba kénytelen lakójának társaim illendő szavak tálcáján átnyújtották az ajándékot, mely Madách Imre arcának dombormását mutatja, s amellyel **Leonyid Martinov**, a szovjet költészeti élet egyik legnevesebbje és legjelesebbje, a magyar költészet egyik legszorgosabb orosz tolmácsolója, a Tragedia műfordítója Madách emléklapetteseink közé sorakozott.

A harmincötös kórterem nagy, közös szoba Budapesten a Szabolcs utcai kórházban. Fekszenek benne vagy huszonöten. Baleseti sérültek. A terem végéből nyílik Martinov szobája, delegációnk célja. Néhány pillanatot időznünk kell, mielőtt beléphetnénk. Nem állja senki utunkat, de meg kell torpannunk, nem beszéljük Martinov nyelvét s még nem tudjuk, ő vajon beszél-e a mienket?

A fiatal tanársegéd, akitől kérdezzük, fejét rázza: nem, Martinov sem, de biztat bennünket, hogy Kun doktor, az osztályos főorvos segítségünkre lesz a nyelvi találkozásban. Végül azonban a főorvosi szobából mosolygós hölgy társaságában jön vissza a tanársegéd. Vele lépjük át a különszoba küszöbét.

Eredetileg úgy terveztük, hogy Nógrád földjén köszöntjük a költőt, de számításunkat keresztül húzta az ostoba véletlen. Így betegágyánál tisztelegtünk.

Barna pléd alatt nyújtott, mozdulatlan lábakkal fekszik, de barátkozóan mosolyos szeme fűrgén járja be alkalmi vendégeit. Hidas Antal, a költő és műfordító tanyázik nála az alkonyba húzódó délutánon. Így egyszeriben két tolmácshoz is szerencsénk van.

Az első szavak — melyeket Hidas közvetítésével a plakett köszönetéül kapunk — mélyen illetődöttek:

— Örülök, hogy szerény munkám ily megbecsülésben részesül.

Forgatja Madách dombormását, az emléklap szövegét értelmezteti nyelvére högykisérőnkkel s hirtelen nem is tudja, mivel kedveskedjék. Asztalán keresgél. Cigaretta kínál, szétbont egy selyempapír csomagot: vegyünk a cukorhavú túrós-buktákból. Közben mentegetőzik:

— Itallal itt nem szolgálhatok.

S mert szabódunk a kínálgatásra, sértődöttet mutat. De ez csak bárányfelhő. A buktából fogyasztanunk kell.

Jövetelünk a Tragédia fordítójának szól, természetes, ha szavunk a műfordítás születéséről kérdez. Hogyan találkozott Madách költészetével, mi készítette oroszul megszólaltatni és milyen fordítói elveket követett?

Látni, hogy örömét leli a témában és szívesen beszél róla, a munka apró műhelytitkairól is:

— Azért fordítottam a Tragédiát, mert a világirodalom egyik nagyszerű alkotásának tartom. Ismertem már régi orosz prózai fordításból és úgy éreztem, szükséges, hogy az eredetit megközelítőbb hűséggel, verses alakban adjam a szovjet olvasók

kezébe. Az elhatározás szerencsés megvalósítást — és itt a velünk lévő hölgyre, szíves tolmácsunkra jelez — Kun Ágnes és — újabb jelzés — Hidas Antal segítségével és közreműködése tette lehetővé. Körülbelül négy évig dolgoztam a fordításon és igyekeztem összes ritmikus, finom árnyalatát megközelíteni, visszaadni nyelvünkön. Szóval: megcsináltam, amit megcsinálhattam.

Pillanatra Hidas Antal veszi át a szót:

-- Martinov vállalkozása nagyszerűen sikerült. Nem véletlenül, mert Madách filozófiai lírája nagyon közel áll hozzá. De sikerült megmutatnia a mű archaikusságát is, akár az egyiptomi, akár a római, párizsi, vagy londoni képet figyeljük.

— Itteni tartózkodásomat — folytatja megint Martinov — felhasználtam, hogy megnézzem Madách most színre került másik művét a Mózeset. A nyelvi megújítás, amit Keresztúry Dezső vállalt, nagyon tetszett. Szerintem fordítani is úgy kellett. Az ember tragédiáját, hogy a tizenkilencedik század nyelvét, vagy Fáraó, Danton Isten nyelvét akként adjam vissza, ahogyan azt a ma embere, a huszadik század embere „érzi”, elképzei. Nem volt könnyű mégsem a feladat. Madách formanyelve sajátosan magyaros, de filozófiai nyelve a tizennyolcadik-tizenkilencedik századé egészen világos, hogy kiket olvasott. Úgy kellett közelednem hozzá, hogy a fordítás egyben a ma nyelvén, modern nyelven is hangzódjék. Bizonyos értelemben át kellett szinkronizálnom úgy, hogy Danton, vagy Robespierre a ma emberének elképzelése szerint beszéljen.

Ezt már tréfálkozva jegyzi meg:

— A legnehezebb számomra az eszkimó nyelv volt, mert arról fogalmam sincs. És ismét komolyra térve:

— Meg kell mondanom, hogy Madách jambusaiból minden igyekezetem ellenére egy orosz variáns lett, melyet nagyon óvatos archaizálással lehorgonyoztam a tizenkilencedik századhoz. Ebben egyébként szigorú szerkesztőm, Kun Ágnes nagyon vigyázott rám, semmi „úszást” nem engedett meg.

Martinov, a magyar költészet nagy barátja, kitűnő ismerője és avatott közvetítője. Fordításában szólalt meg oroszul Vörösmarty, Petőfi, Arany, Ady, József Attila. Ki következik utánuk?

— Új terveim között Radnóti Miklós fordítása foglalkoztat most leghevesebben. A jövő évben nagy válogatást szeretnék adni tőle.

A barna plédről Radnóti kötetet emel fel; íme, itt is vele van — bizonyítja. Barátai: holtak és élők; magyar költők a betegágyánál is.

Kemény vágású arc Martinové. Nem olvasni róla, hogy fájások feszülnek az emberben. Nem adja tudunkra. És a szavak is másról beszélnek. Hogy a Cservinánál új kiadásra készítik elő Tragédia fordítását . . ., hogy küld a sajátjából néhány kötetet szíves ajándéknak Nógrádnak s, hogy nekünk adja fordítás kéziratait, melyekben Madách orosz nyelven szólal meg.

Ebben a pillanatában a találkozásnak már tisztán láttuk, hogy nem mi vittünk ajándékot Martinovnak.

Ő ajándékozott nekünk.

BARNA TIBOR